

ยาปฏิชีวนะ

นำเสนอเมื่อ : 2 พ.ย. 2551

ยาปฏิชีวนะ เป็นยาซึ่งสกัดได้จากราพันธุ์ต่าง ๆ มีผลยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรีย ยาปฏิชีวนะมีหลายกลุ่ม ตัวอย่างเช่น กลุ่มเพนิซิลลิน อีริโทรมัยซิน เตตราซัยคลิน คลอแรมเฟนิคอล สเตรปโตมัยซิน นอกจากนี้ยาปฏิชีวนะยังรวมถึงยาที่สังเคราะห์ขึ้นตามกระบวนการทางเคมี เช่น ยาประเภทซัลโฟนาไมด์ เป็นต้น

ยาในกลุ่มเพนิซิลลิน เป็นยาปฏิชีวนะที่ได้จากเชื้อราชนิดหนึ่ง ยาในกลุ่มนี้มีหลายชนิด ที่รู้จักกันทั่วไปได้แก่ เพนิซิลลิน จี เพนิซิลลิน วี และแอมพิซิลลิน

อันตรายที่เกิดจากการใช้ยาในกลุ่มเพนิซิลลินจะเป็นไปในรูปของการแพ้ยา ซึ่งอาการแพ้ยาจะพบในการใช้ยาแบบฉีดและแบบทามากกว่าแบบรับประทาน

เพนิซิลลิน จี ใช้ได้ผลดีกับโรคติดเชื้อบางชนิด เช่น โรคติดเชื้อที่ผิวหนัง โรคเจ็บคอ หนองใน ปอดบวม บากทะยัก ฯลฯ อาการแพ้ที่เกิดขึ้น ผู้ป่วยจะมีอาการเป็นลมพิษ ผื่นคันตามตัว แขนงนอก หายใจไม่สะดวก หอบ ใจสั่น หนาวมีด บางคนอาจเกิดอาการช็อคได้

เพนิซิลลิน วี ใช้รักษาโรคติดเชื้อเช่นเดียวกับเพนิซิลลิน จี และอาการแพ้ก็เช่นเดียวกับเพนิซิลลิน จี คือ อาการลมพิษ แขนงนอก หายใจไม่ออก หอบ ใจสั่น หนาวมีด เป็นต้น การกินเพนิซิลลิน วี ต้องรับประทานตอนท้องว่างคือ ก่อนรับประทานอาหารประมาณครึ่งชั่วโมง

แอมพิซิลลิน ใช้รักษาโรคไขกระดูกหรือไขข้ออักเสบ คนไข้ที่มีประวัติแพ้เพนิซิลลินมาก่อน ห้ามใช้แอมพิซิลลินโดยเด็ดขาด อาการไม่พึงประสงค์เมื่อใช้แอมพิซิลลินคือ จะเกิดผื่นแดงตามตัวแต่ไม่คัน ไม่ต้องตกใจเพราะไม่ใช่อาการแพ้ยา

ยาอีริโทรมัยซิน อีริโทรมัยซินสเตียรอยด์ อีริโทรมัยซินเอสโตเลต เป็นยาปฏิชีวนะ ใช้กับผู้ป่วยที่เป็นโรคคออักเสบ ไอกรนและไซเทแทนเพนิซิลลิน ในกรณีที่ผู้ป่วยมีประวัติแพ้ยาเพนิซิลลิน เมื่อกินยาในกลุ่มนี้อาจเกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียนและท้องเดิน

ถ้าฉีดเข้ากล้ามเนื้อในรูปของอีริโทรมัยซินเอสโตเลต โดยใช้ติดต่อกันนานประมาณ 10-20 วัน อาจทำให้ตับอักเสบได้

ยาในกลุ่มเตตราซัยคลิน เป็นยาปฏิชีวนะที่ใช้ได้ผลดีกับโรคติดเชื้อบางชนิด เช่น โรคปอดบวมในผู้ใหญ่ อหิวาต์ บาดแผลหรือฝีที่ผิวหนัง ริดสีดวงตา ฯลฯ ยาในกลุ่มนี้ได้แก่ เตตราซัยคลิน คลอแรมเฟนิคอล ด็อกซีซัยคลิน ไมโนซัยคลิน

ข้อแนะนำและข้อห้ามการใช้ยาในกลุ่มเตตราซัยคลิน

1. ต้องรับประทานหลังอาหาร อย่ารับประทานช่วงท้องว่างหรือก่อนอาหาร เพราะยามีผลระคายเคืองต่อกระเพาะอาหาร ทำให้เกิดคลื่นไส้อาเจียน
2. ห้ามรับประทานยานี้ร่วมกับนมหรือยาลดกรด เพราะจะทำให้ลดการดูดซึมของยา
3. ห้ามใช้ในเด็กที่อายุต่ำกว่า 5 ปี เพราะจะทำให้กระดูกและฟันไม่เจริญและแข็งแรงเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังทำให้ฟันเป็นคราบสีเหลืองดำดำไปตลอดชีวิต
4. หญิงมีครรภ์ไม่ควรใช้ยานี้ เพราะยาสามารถผ่านเข้าไปสู่เด็กทำให้ความเจริญทางสมองลดลง อาจพิการหรือสติปัญญาเสื่อม และยังไปยับยั้งการเจริญเติบโตของกระดูกและฟันได้

5. หากยาหมดอายุห้ามใช้โดยเด็ดขาด เพราะจะมีพิษต่อไป ยาหมดอายุสังเกตุได้จากสีของยา หากหมดอายุจะเปลี่ยนจากสีเหลืองนวลเป็นสีน้ำตาลเข้ม

เตตราซัยคลิน ใช้รักษาโรคปอดบวมในผู้ใหญ่หวัด บาดแผลหรือฝีที่ผิวหนัง ริดสีดวงตา เป็นต้น เตตราซัยคลินอาจทำให้เกิดอาการแพ้ยา คือ เป็นผื่นคันและทำให้เกิดอาการทางผิวหนังได้ง่ายเวลาถูกแสงแดด นอกจากนี้หากมีอาการคลื่นไส้อาเจียน ยานี้ห้ามใช้กับเด็กในอายุต่ำกว่า 5 ปี หญิงมีครรภ์ และคนที่เป็นโรคตับ ขอควรระมัดระวังอีกประการหนึ่งคือ ยาหมดอายุห้ามใช้เด็ดขาดเพราะเป็นอันตรายต่อไต

คลอแรมเฟนิคอล เป็นยาปฏิชีวนะประเภทหนึ่ง ใช้รักษาโรคไทฟอยด์หรือไข้รากสาดน้อย โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ ซึ่งเกิดจากแบคทีเรีย อาการแพ้ยาจะเกิดผื่นคันหรือมีไข้ได้ ขอควรระวังห้ามใช้ในผู้ป่วยโรคตับ ห้ามใช้ในเด็กทารกแรกเกิด ซึ่งตบยั้งไม่เจริญเต็มที่และห้ามใช้พร้าเพรีอ เพราะอาจทำให้เป็นโรคโลหิตจางอะพลาสติก ซึ่งมีอันตรายถึงชีวิตได้

โรคโลหิตจางอะพลาสติก (Aplastic anemin) เป็นโรคโลหิตจางชนิดหนึ่ง อาจเกิดได้จากการที่ไขกระดูกถูกทำลายโดยยาหรือสารเคมีบางชนิด เช่น ยาคลอแรมเฟนิคอล หรืออาจเกิดได้เองโดยธรรมชาติก็ได้ เมื่อไขกระดูกถูกกดทำให้การสรางเม็ดเลือดแดงน้อยลง ผู้ป่วยจึงมีอาการทำให้การสรางเม็ดเลือดขาวลดลง ทำให้ติดเชือได้ง่าย และทำให้เกิดเลือดออกนอกลง ผู้ป่วยมีโอกาสเลือดออกได้ง่าย อาจรุนแรงถึงตายได้ในที่สุด

อาการ เกรย์ ซินโดรม (Gray syndrome) เป็นอาการที่เกิดในเด็กทารกแรกเกิด ซึ่งตบยั้งไม่เจริญเต็มที่แล้วได้รับยาคลอแรมเฟนิคอลเข้าไป ยานี้โดยมากจะถูกทำลายในตับ เมื่อตบเด็กทารกยังไม่เจริญจะเป็นผลให้มียาคับคั่งในเลือดจนเกิดเป็นพิษได้ เด็กจะมีอาการอาเจียน ตัวเขียวหรือซีดเป็นสีเทา ร่างกายอ่อนปวกเปียก ความดันต่ำและหมดสติอาจถึงตายได้

สเตรปโทมัยซิน เป็นยาปฏิชีวนะ ใช้รักษาเชื้อวัณโรค และใช้ทำลายแบคทีเรียในลำไส้ ปัจจุบันนี้ความนิยมในการใช้ยาคับคั่งน้อยลง เพราะปัญหาเรื่องเชือต้อยา และเนื่องจากยาพวกนี้อาจทำให้เกิดอาการทางหูคือ เวียนหัว มึนงง และหูหนวกได้ (เนื่องจากยาไปทำลายเส้นประสาทสมองคู่ที่ 8) และยั้งอาจเป็นพิษต่อไตได้ด้วย สำหรับอาการแพ้ยานี้ ผู้ใช้จะมีผื่นขึ้นตามผิวหนังและมีไข้

กานามัยซิน เป็นยาปฏิชีวนะ ใช้รักษาเชื้อวัณโรคและหนองในและอาจใช้ฆ่าเชื้อแบคทีเรียในทางเดินอาหารได้ มีฤทธิ์และอาการไม่พึงปรารถนาคล้ายกับสเตรปโตมัยซินและกานามัยซินคืออาจทำให้หูหนวกซึ่งโดยมากเป็นแล้วไม่หาย มีพิษต่อไตและอาจทำให้กล้ามเนื้อหัวใจหยุดทำงานได้

หลักการใช้อยาปฏิชีวนะทั่วไป

1. ควรใช้ยาที่แพทย์หรือเภสัชกรเป็นผู้สั่งเท่านั้น อย่าซื้อยาปฏิชีวนะมาใช้เองโดยเด็ดขาด

2. ผู้ป่วยต้องช้ยาตามที่แพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด เช่น รับประทานเวลาใดเป็นเวลากี่วันก็ต้องปฏิบัติตามนั้น
แม้ว่าโรคที่เป็นนั้นจะทุเลาแล้วก็ต้องช้ยาให้หมดชุด
3. หากเกิดอาการแพ้ยา หรือมีอาการไม่พึงประสงค์อย่างไรให้ปรึกษาแพทย์อย่าทำตัวเป็นหมอเสียเอง